

Tuomas Kyrö

MIELENSÄPAHOITAJAN

HIIHTO-

KIRJA

Sisältää MIELENSÄPAHOITAJAN
EPÄVIRALLISEN Lahti 2017 -KISAOPPAAN

WSOY

Tuomas Kyrö

**MIELENSÄPÄHOITTAJAN
HIIHTO-
KIRJA**

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ - HELSINKI

© Tuomas Kyrö

ISBN 978-951-0-42128-4

Painettu Suomessa

Kyllä en mieltäni pahoittanut
kun tämä kirja painettiin
Stora Enson kotimaiselle
paperille.

1. VUOSI LAHDESSA

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun hiihtokisoihin mennään autolla, junalla ja bussilla. Salpausselälle pitää hiihtää. Muutaman sadan kilometrin mittainen matka ei ole mitään, kun varaa reppuun suolalihaa ja nokipannun. Kahdeksan peninkulman välein pidetään tauko, tehdään nuotio, kuivataan kampeet ja syödään. Tutkitaan kuluneen vuoden tilastot ja kirjataan mustakantiseen vihkoon oma arvio mitalikolmikosta. Mukaan voisi varata myös transistoriradion, mikäli radiosta olisi kolmeen vuosikymmeneen tullut asiallista ohjelmaa.

Hiihtämällä liikkuminen ei enää onnistu. Vuoden viisikymmentä ja kolme jälkeen Suomenmaa on rakennettu täyteen kaupunkeja,

teollisuusalueita, huoltamokeskittymiä ja moottoriteitä. Heti ensimmäisen risteyksen jälkeen hiihtäjä törmää asvalttiin ja vieraisiin ihmisiin. Ei enää ole luntakaan. Suksien alla on jo rullat ja kohta siellä on myös moottori, koska helpolla pitää elämässä päästä.

Minun isäni hiihti vuoden kaksikymmentä ja kuusi kisoihin. Päästyään puumäen juurelle hän huomasi ettei siellä mitään kisoja ole. Ukko oli tullut kisapaikalle vuotta liian aikaisin. Semmoinen se oli, ei kummoinen numeroiden kanssa.

Isän mielestä oli turha lähteä hiihtämään takaisin, mieluummin odottaisi vuoden Lahdes-
sa. Hän haki töitä huonekalutehtaalta ja asusti sukulaisnaisen palvelijanhuoneessa kolmen muun reppumiehen kanssa. Ne miehet eivät olleet erehtyneet vuodesta niin kuin isäni, vaan kaikissa elämänsä valinnoista. Huonekalutehtaalla oli myöhemmin sama nimi kuin viidenkymmenen kilometrin hiihdon erikoismiehellä, Asko Autiolla.

Äitini oli odotellut isää kotiin viikon, toisen viikon, kuukauden, toisen kuukauden. Ei siihen aikaan noin vain ilmoitettu hipaisupuhelimella jokaisesta mutkasta matkan varrella.

Kolmen kuukauden jälkeen äitiä jo pikkuisen huolestutti ja tämän kai isäkin arvasi, koska lähetti kirjeen: *Korkeat mäet pitkät laskut täällä. Tulossa kotiin. Enää kahdeksan kuukautta. Siinä on paljon rahaa tukussa en osaa laskea paljonko. Varmasti pärjää. Minä itte.*

Huonekalujen kokoaminen oli isälle helppoa. Hän oli ammatiltaan suksentekijä ja sen takia höylä ja vasara pysyivät näppärästi käsissä. Isä talletti näkemänsä ja tekemänsä muistiinsa, tutki kuinka vaneri taipuu, millaisia liimoja ja nauvoja ammattilaiset käyttävät. Tuolin kiertävästä jalasta pystyi ottamaan hyvin mallia suksen kärkeä varten ja aina on tarvetta keveälle, mutta kestäväälle.

Isä näki suomalaisten kolmoisvoiton kolmenkymmenen kilometrin matkalla helmikuun neljäntenä päivänä ja oli sen jälkeen valmis lähtemään kotiin. Hän oli ostanut huonekalutehtaalta nojatuolin, jonka kuljetti selässään äidille tuliaisiksi. Sen lisäksi isällä oli suksirasvoja ja kaksi kisoja varten neulottua pipoa. Sukulaisnainen oli nimeltään rouva Heiskanen ja hän oli toivottanut isän perheensä kanssa tervetulleeksi milloin vain.

Ps. Eivät ne olleet silloin vielä MM-kilpailut vaan kongressikilpailut. Miltä mahtaa tuntua aikaa sitten kuolleesta hiihtäjistä muuttua kongressikilpailun voittajasta maailmanmestariksi.

.....
Lahti 1926, hiihdon
maailmanmestaruuskilpailut
30 kilometriä, miehet

1. Matti Raivio, Suomi, 2.20.55
2. Tauno Lappalainen, 2.27.13
3. Veli Saarinen, 2.27.34

2. PONTIKKASUKSET

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun synnyin vasta vuosi Saaris-Velin olympiavoiton jälkeen. Siihen aikaan pärjättiin kaikilla matkoilla, mutta kuninkuusmatkan voiton olisin halunnut kuulla radiosta.

Isä kertoi, ettei hänellä ollut aikaa kuunnella kisoja, koska vuosien yhdeksäntoista ja kolmekymmentäkaksi aikana oli koko ajan töitä. Se johtui kieltolaista.

Nimittäin Sysi-Suomen pontikankeittäjällä oli ihan samat tarpeet kuin Meksikon autioimaan huimausaineen tekijällä. Virkavaltaa täytyi päästä pakoon ja asiakas oli löydettävä. Sitä varten pontikankeittäjillä piti olla laadukkaimmat sukset mitä hankinen maa päällään kantoi.

Paras salaviinan keittoaika oli talvi, koska silloin suksilla pystyi liikkumaan pitkiä matkoja kaukaisille seuduille. Menekki oli kovaa, keittäjille ja virkavallalle. Lyhyttä suksea, pitkää suksea, umpihangen suksea, kantavan hangen suksea. Nopeita, kestäviä, kertakäyttöisiä ja monenlaisia voiteita niiden alle.

Ilman kieltolakia meidän kylän Eevertistä olisi voinut tulla Saaris-Velin kaltainen kansallissankari, mutta hän käytti hiihtotaitonsa pontikkapannun kuljettamiseen. Eevertillä oli rouvana ruma nainen nimeltään Saara, joka pystyi kantamaan harteillaan kolmenkymmenen kilon viljasäkkejä niin kuin niissä olisi kulkenut kuivat lumput. Isäni puheiden perusteella he olivat samanlainen hiihtäjäpariskunta kuin Kirvesniemen Harri ja Marja-Liisa. Emäntä isäntäänkin väkevämpi menijä etenkin tasatyöntöosuuksilla.

Alkoholista ei koskaan puhuttu sen oikealla nimellä, koska muutenhan minun isäni olisi ollut kanssarikollinen. Sen sijasta Eevertti ja Saara sanoivat tarvitsevansa suksia paratiisimatkaa varten. Sellainen heillä oli tavoitteena, kunhan pontikkaa olisi myyty riittävästi. He olivat saksineet sanomalehdestä Kauko-Risteily Oy:n

mainoksen, toiveissaan loppuelämä semmoisis-
sa maissa, joissa jalat työnnetään mäystimien si-
jaan sandaaleihin.

Kun keittäjät olivat hakeneet suksensa, ni-
mismies tuli vaatimaan itselleen ja apulaisillen
samanlaiset. Isä teki jälkimmäisille vähän huo-
nommat, että jahti jatkuisi.

Kieltolaki kannatti suksentekijälle, mutta muu-
ten se oli melkoista tyhmyyttä. Kyllä ei kannata
kieltää asiaa, joka ei kieltämällä häviä. Ihminen
on sillä tavalla heikko, että hänen on väkisin
saatava nautintoaineita, vaikka hyvin tiedetään
mihin päädytään. Ojaan ja jos kyseessä on suu-
ri hiihtäjäsankari, niin ojan kautta pääuutis-
lähetykseen.

Kilpailua semmoinen vääristöä.

Nimittäin hiihtokilpailua.

Kun parhaat sukset tehtiin pontikkaporu-
koille ja heitä jahdanneelle virkavallalle, moni
hyvä hiihtäjä joutui liikkumaan kehnommalla
kalustolla.

Ps. Erikoisimmat isän tekemät sukset taittavat
keskeltä piilosaranoilla. Ne menivät niin pie-
neen tilaan, että kulkivat vaikka reittä vasten,
isompien housujen tai hameen alla.

.....

Lake Placid 1932, talviolympialaiset

50 kilometriä, miehet

1. Veli Saarinen, 4.28.00
2. Väinö Liikkanen, 4.28.20
3. Arne Rustadstuen, 4.31.53

3. HÖÖKIPULVERI

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun hiihtokisat loppuivat. Syynä ei ollut vähäluminen talvi vaan naapurivaltion laajenemishalu ja koko maailman sotainto.

Vuodesta kolmekymmentä ja yhdeksän vuoteen neljäkymmentä ja neljä parhailla suomalaisilla hiihtolupauksilla oli lumipuku yllä ja selässä konepistooli. Pipon korvasivat sotilaskypärä ja kisamatka oli itärajan mittainen. Sitteen vuonna neljäkymmentä ja viisi mentiin vielä saksalaisten kanssa hankalampi viestihiihto Lapissa.

Minä hiihdin silloin paljon, seitsemästä kahdeentoista ikävuoteen. Sota-aikana isien töitä siirtyi pojille, piti mennä metsän läpi, jär-

ven jään yli ja peltojen poikki hakemaan yhtä ja tuomaan toista. Lisäksi oli omat kisat muiden lasten kanssa sekä yksi yöreissu bolsevikkidesantin perässä.

Se meni näin: löysin venäläisen laskuvarjon Mustansuon lähetyviltä ja heti vierestä lähti suksien jäljet. Kyllä oli kummallista kuvitella, että neuvostoliittolainen nuori mies tuli sukset selässä taivaalta ja meni meidän kotitalomme ohi. Jos olisin silloin sattunut heräämään ja lähtenyt pihaan pissille, niin ampunuthan tuo olisi. Jäljet olivat selvät autotielle asti, missä ne katosivat niin kuin desantti olisi hypännyt takaisin taivaalle.

Suklaatia siltä oli pudonnut matkalle. En ole sen jälkeen suklaatiin koskenut.

Sodan päätyttyä ukot palasivat hommiin. Turkis-Keijo oli kotipuolella ihan tavallinen metsämies, mutta sodassa se oli kulkenut konekiväärikompanian kautta kaukopartiomieheksi. Muiden suista kuulin, että semmoiset ukot tekivät valtavan pitkiä hiihtoreissuja vihollisen selustaan. Jaksamiseensa ne tarvitsivat saksalaisilta saatuja pilleripaketteja. Sanottiin, että yhdellä pillerillä herää puolikuollut ja kahdella napilla liikahtaa kuollutkin.

Ja tämänhän ihmisestä näki.

Turkkis-Keijo oli löytänyt Lapin melskeissä puoliksi palaneen saksalaisen lääkintäauton ja kahminut sieltä nappeja loppuiäkseen. Keijo teki töitä kolme päivää peräjälkeen ja nukkui kaksi. Emäntänsä oli samanlainen lakanapyykin kanssa. Pesi, väsyi, otti kahvin kanssa pari pilleriä ja jaksoi silittää vaikka yöhön.

Keijon esimerkin vuoksi minua ei koskaan kummeksuttanut August Kiurun kertomukset mustikkamehun vahvuudesta sodan jälkeisissä kilpailuissa. Tietenkin höökipulveri kelpaa ladulla, jos se on pelastanut henkiä sotatilanteessa. Tällöisessä maassa sota siirtyy rauhan aikana urheiluun. Sodasta oli opittu kovuus, sitkeys ja selviytymisen lait. Kaikki valmentajat olivat sodankäyneitä miehiä ja suurin osa urheilijoista myös.

Meidän käymämme sodat sopivat ruotsalaisille hiihtäjille oikein hyvin. Ne olivat voineet harjoitella rauhassa, istahtaa lihapadan ääreen ja ottaa paakkelsia jälkiruuaksi. Saivat hyvät unet, kun ei tarvinnut pelätä ilmahälytyksiä. Vuonna neljäkymmentä ja kahdeksan Sankt Moritsissa ruotsalaiset sitten nappasivat kolmoisvoiton kahdeksallatoista kilometrillä. Hasun Heikki

vähän tasoitti tilannetta yhdistetyn kultamitalilla, mutta muuten suomalainen urheilu maksoi kovan hinnan sotimisesta.

Ps. Minä en suostunut maistamaan Turkkis-Keijon nappuloita. Ajattelin, että jos en kahveella ja perunalla pärjää, niin miehessä on vika. Kylä ihminen jaksaa, kun nukkuu ja syö tarpeeksi. Mutta myönnän, että kolmellakymmenellä kilometrillä jäin Keijosta yli seitsemän ja puoli minuuttia.

.....
Sankt Moritz 1948, talviolympialaiset
18 km, miehet

1. Martin Lundström
2. Nils Östensson
3. Gunnar Eriksson

"Pervitiini. Helvetin
hyvä keksintö."

AUGUST KIURU

4 • HASU

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun ei ymmärretä mikä on parasta kaikille. Yhdistetty on.

Siihen kuuluvat mäkihyppy- ja hiihto-osuus. Ensimmäisessä mitataan metrit ja tyylipisteet ja muutetaan ne sekunneiksi ladulle, koska semmoisen menetelmän herra Gundersen kaikessa viisaudessaan kehitti. Paras hyppääjä pääsee ladulle ensimmäisenä, muut perään.

Hypyssä pitää olla herkkä ja rohkea. Hiihdossa vahva ja peräänantamaton. Harvalta luonnistuvat molemmat yhden kisan aikana.

Yhdistetty on yhtä vanha kuin kaikki maastohiihdon lajit, mutta aiemmin se kilpailtiin toisinpäin. Ensin hiihto, sitten vasta mäkeen.

Oli kolme hyppykierrosta, joista kaksi parasta laskettiin mukaan. Voittajaa ynnäiltiin pitkä tovi.

Norjalaisten laji tämäkin on aina ollut. Pikukujättiläisestä luin, että kun Holmenkollenin kilpailut käynnistyivät 1800-luvun lopussa, niin yhdistetty oli tärkein laji. Koska se oli ainoa laji. Kaksikymmentäluvulla jopa maan kuningas Olavi viides osallistui kilpailuihin. Semmoinen olisi viisautta tänäkin päivänä, siellä suunnalla Noobelitkin jaetaan. Olisi rauhanpalkinnon arvoista järjestää kansankuntien riitaisten valtionpäämiesten välinen yhdistetyn kilpailu. Katsottaisiin meneekö Turkin diktaattori pidemmälle kuin Merkelin Angela ja onko se Venäjän lyhytmittainen mies oikeasti niin rohkea kuin uutispätkissä koetetaan meille valehdella. Holmenkollenin sumuinen mäkimonttu toisi kaikille tarvittavaa nöyryyttä ja hiihtoladulle jäisi viimeinenkin uho.

Jos löisin vetoa, niin laittaisin rahani Niinistön Sauliin, joka olisi varmasti vahva hiihtosuudella, koska hänellä on pyöröluistelutausta. Jos vain on ymmärtänyt jättää sauhuttelun.

Suomalaisissa on merkittäviä yhdistäjiä. Hasun Heikki voitti olympiakultaa ja lisäksi maail-

manmestaruuden raskaina vuosina, pian sodan jälkeen. Myöhemmin mies yhdisti uraansa politiikan ja istui monta vuotta eduskunnassa Maa-laispuolueen edustajana.

Minua kiinnosti miehen kertomus harjoittelustaan. Se kuulosti omalta elämältäni sillä erotuksella että ainakin vielä olympiakulta ja maailmanmestaruus puuttuvat piironginlaatikostani.

Päivä meni näin: Hasu teki pellolla ja metsässä ensin työpäivän, joka sisälsi noin kaksikymmentä kilometriä liikuntaa. Illalla toinen mokoma sukset jalassa. Mäkeen pääsi harjoitteluun vain kun oli kilpailut. Sitä ennen piti ostaa omilla rahoilla mäkisukset. Semmoinen tarkoittaa isoa siivua viljelijän setelirahoista.

Voiteetkin tehtiin siihen aikaan itse niin kuin parhaiten vain osattiin. Hasu tilasi Kanadan sukulaisilta ihmebalsamia, joka oli hyvä voide nollakelillä, mutta liimaa väärässä kelissä.

Tietää sen, että tuolla taustalla tulee hyvä poliitikko. Ei liikoja huutele taikka toivo turhia, koska hommat täytyy aina tehdä.

Nyt ajat ovat muuttuneet. Valmiissa maailmassa lentokone vie urheilijat kisamaahan, taksi kisapaikalle, hissi hyppytorniin. Sponsori ja maajoukkue varmistavat varusteet. Hiihtäjän

täytyy osata hymyillä mainoskuvin ja työntää jalkansa monoihin.

Nykyaikaisen yhdistetyn suomalainen suuruus oli Lajus-Samppa, joka tyhjensi Salt Lake Cityn kaupungin kultamitaleista. Alkuun epäilin miestä, jonka etunimi on lempinimi. Asiallisemmin nimetty Mannis-Hannu oli ladulla aivan pitelemätön, mutta mäessä ailahteli. Nyt nuori mies aikoo takaisin maaajoukkueeseen, vaikka välillä kouluttautuikin liikennelentäjäksi. Täytyykö tästäkin syyttää terroriporukoita? Onko turvallisempi lentää yksin 125 metriä kuin kuljettaa isoa porukkaa maailman laidoilille?

Ps. Nyt kun emännät hyppäävät mäkeä, heidät pitää päästää myös yhdistetyn ladulle. Heti. Kuuletko Kojonkosken Mika.

.....
Sankt Moritz 1948, talviolympialaiset
Yhdistetty

1. Heikki Hasu, 448.80
2. Martti Huhtala, 433.65
3. Sven Israelsson, 433.40

”Hiihtäjän tarkoitus on mennä metsään. Ja metsästäkin eteenpäin, järven jäille, vieraille maille. Metsästä palatessaan hänellä on oltava jotain tarpeellista mukanaan. Karhu, emäntä, uusia tietoja ja taitoja, mausteita taikka harvinaisesta turkiksesta tehty hatu. Kilpahiihdossa metsään menneen hiihtäjän pitää tulla takaisin kultamitalin kanssa. Vähintään on tehtävä talven paras hiihto.”

Mielensäpahoittaja kuljettaa lukijaa suomalaisissa umpi- ja auruilla laduilla. Mielensäpahoittajan hiihtokirja kertoo kansakunnasta, joka on liikkunut suksilla, tehnyt töitä suksilla, löytänyt puolisonsa suksilla, sotinut suksilla ja ennen kaikkea kilpaillut suksilla, vapaalla ja perinteisellä tyylillä.

Teos pitää sisällään myös Lahden maastohiihdon MM-kilpailujen epävirallisen kisaoppaan, josta jokainen tilastoniilo, miniä ja lättähattu löytää korvaamatonta tietoa niin kisoista, hiihtäjistä kuin Lahden kaupungista.

#kirja
WWW.KIRJA.FI

9 789510 421284

84.2

ISBN 978-951-0-42128-4

